

Сингаївська І.В.

Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського

ВИЗНАЧЕННЯ ТА ВПЛИВ ЕМОЦІЙНОГО СТАНУ ОСОБИ НА КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПІД ЧАС УЧИНЕННЯ ВБИВСТВА ТА ЗАВДАВАННЯ ТЯЖКИХ ТІЛЕСНИХ УШКОДЖЕНЬ

У статті з'ясовано види емоційних станів (афекти, емоційний стрес, фрустрація та інші) та їхні значення в процесі диференціації та індивідуалізації кримінальної відповідальності з використанням міждисциплінарного підходу. У статті пропонується власна позиція щодо визначення емоційного стану, спрямована на врахування індивідуального сприйняття психотравматичної ситуації винним, зумовленої протизаконним насильством, систематичним знущанням або тяжкою образою з боку потерпілого, а також пологами, визначеними в результаті аналізу наукових праць через систематизацію пропозицій та неузгоджених між собою положень, що були визначені в попередніх наукових розвідках. Емпіричну базу становлять 50 вироків кримінальних проваджень, які містяться в Єдиному державному реєстрі судових рішень таких видів злочинів, як умисне вбивство, вчинене в стані сильного душевного хвилювання (25), та умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини (25). Термін «стан сильного душевного хвилювання» має суттєве кримінально-правове значення, від розуміння та тлумачення якого залежать кримінально-правові наслідки для винної особи. Використання саме мультидисциплінарного підходу для з'ясування фактичного змісту ознаки «стан сильного душевного хвилювання» призводить до різнотлумачення. Судово-експертна практика такі емоційні стани особи, як фізіологічний, простий, кумулятивний, аномальний афекти, емоційний стрес, фрустрація, емоційне збудження та емоційне напруження, визначає як такі, що можуть визнаватися психологічною підставою стану сильного душевного хвилювання, оскільки можуть істотно обмежувати здатність усвідомлювати свої дії та керувати ними.

Ключові слова: сильне душевне хвилювання, особливий психічний стан, убивство, тяжке тілесне ушкодження, умисне вбивство матір'ю новонародженої дитини, емоційний стан, афект, емоційний стрес, фрустрація, уніфікація кримінальної відповідальності.

Постановка проблеми. Під час формування положень проекту Кримінального кодексу України до нього системно вносилися зміни, що стосуються визначення емоційного стану та впливають на ступінь тяжкості при умисному вбивстві, умисному тяжкому тілесному ушкодженні, умисному вбивстві матір'ю своєї новонародженої дитини. У проекті КК від 02.10.2021 р. (такий же зміст міститься в проекті КК України станом на 18.10.2021), по-перше, здійснена заміна терміна «особливий психоемоційний стан» на «особливий психічний стан»; відмова від застосування терміна «сильне душевне хвилювання». По-друге, одна з обов'язкових ознак цього особливого стану – раптовість, була виключена. По-третє, підставою виникнення, крім протиправної поведінки, обґрунтовано визначено те, що особливий психічний стан може бути зумовлений пологами. Ураховуючи актуальність тематики, висловлюємо власну позицію, сформувану на підставі аналізу

наукових праць через систематизацію пропозицій та неузгоджених між собою положень, що були визначені в попередніх наукових розвідках; 50 вироків кримінальних проваджень таких видів злочинів, як умисне вбивство, вчинене в стані сильного душевного хвилювання (25), та умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини (25), які містяться в ЄДРСР¹.

Виклад основного матеріалу дослідження. У теорії кримінального права вказують на складність тлумачення терміна «стан сильного душевного хвилювання». Оскільки цей термін не застосовують у психології, то невизначеність аналізованого поняття в інших галузях науки спричиняє його неоднозначність у кримінальному праві [1, с. 182]. У психологічній науці термін «сильне душевне хвилювання» не є відомим, що зумовлює неоднозначні твердження про його кримінально-правову природу [2, с. 175]. Тому термін «сильне

¹ Єдиний державний реєстр судових рішень.

душевне хвилювання» є суто кримінально-правовим поняттям. З огляду на це, є обґрунтованою відмова авторів проєкту КК від використання терміна «сильне душевне хвилювання». Науковці тривалий час дискутують щодо необхідності такого вдосконалення терміна «сильне душевне хвилювання», як заміна на «виражене емоційне переживання, яке раптово виникло», що дозволить відобразити в експертних висновках більш диференційовану оцінку емоційних реакцій і станів, наблизивши їх діагностику до психологічних уявлень про різні види емоцій [3, с. 45–46]; пропозиція замінити словосполученням «стан, у якому особа не могла в повній мірі усвідомлювати свої діяння та (або) керувати ними», що буде правильно відображати психологічний зміст та охоплювати різні види емоційних станів, що мають кримінально-правове значення, оскільки суттєво впливають на психічну діяльність людини [4]. На нашу думку, слід урахувати міждисциплінарний підхід і терміносполучення, що за своїм значенням та фактичним змістом має бути психологічним, кримінально-правовим та судово-експертним. Вирішуючи це питання, важливо врахувати теоретичні розробки та судово-експертні напрацювання аналізованої проблематики. У науково-методичних рекомендаціях із питань підготовки та призначення судових експертів та експертних досліджень зазначено, що необхідно приділяти особливу увагу свідченням про емоційний стан у певних обставинах безпосередньо в момент подій, у час, що передував подіям, а також після їх завершення, враховувати, чи є ситуація, що досліджується за справою, психотравмальною для особи, якщо таким чином особі завдані страждання [5]. Термінопоняття «сильне душевне хвилювання» у КК України, «особливий психічний стан» у проєкті КК України доцільно замінити, на наш погляд, словосполученням «емоційний стан, спричинений психотравмальним впливом», що за своїм значенням і фактичним змістом є психологічним, кримінально-правовим та судово-експертним. Визначення індивідуально-психологічних властивостей особи, її емоційного стану від впливом психотравмальної ситуації, викликаной протиправною поведінкою особи, а також пологами, дає змогу встановити взаємозв'язок між психотравмальною ситуацією та діями винної особи, що супроводжується зниженням здатності самоконтролю особи, внаслідок чого істотно звужується здатність усвідомлювати свої дії та керувати ними.

Л.І. Шеховцова у своєму дослідженні вважала доцільним виокремити такі види емоційного стану

особи, як: 1) афект; 2) стрес; 3) фрустрація; 4) емоційне збудження; 5) емоційне напруження [6, с. 54]. До різновидів ситуацій, що активізують імпульсивні реакції та спричиняють деформації в емоційно-вольовій сфері, належать, окрім афекту, стрес та фрустрація [7, с. 268]. Такий же висновок зробив у своєму дослідженні О.В. Авраменко, акцентуючи увагу на визначенні, за яким станом сильного душевного хвилювання визнається емоційний стан особи у вигляді афекту, стресу чи фрустрації, котрий значно обмежує її здатність усвідомлювати свої дії або бездіяльність та (або) керувати ними під час вчинення нею передбаченого КК суспільно небезпечного діяння [8, с. 193].

Сфокусуємо увагу на особливостях та відмінних рисах такого виду емоцій, як афект, та інших емоційних станів, що здійснюють регулювальний вплив на свідомість та дії суб'єкта в момент вчинення злочину. Афект – це стрімкий і бурхливий емоційний процес вибухового характеру, котрий може дати підпорядковану свідомому вольовому контролю розрядку в дії [9, с. 146]. Серед видів афектів (їх вирізняють п'ять), що суттєво обмежують здатність особи усвідомлювати свої дії та керувати ними, визначають фізіологічний, простий, кумулятивний, аномальний.

Фізіологічний афект – короткочасний хворобливий розлад психічної діяльності неспсихотичного рівня, що виникає раптово під впливом зовнішніх факторів, виявляється недиференційованою емоцією, звуженням свідомості, руховим збудженням і діями, спрямованими на сильний емоційний подразнювач [10]. Кардинальною відмінністю станів при патологічному (є підставою визнання особою неосудною) та фізіологічному афектах є відсутність затьмарення свідомості, котре «визначає межу між фізіологічним і патологічним афектом». Фаза вибуху при фізіологічному афекті відбувається з меншим порушенням спогадів [11, с. 206–207].

Простий афект є короткочасним розладом психічної діяльності неспсихотичного рівня, що виникає під впливом зовнішніх факторів, виявляється емоціями гніву, страху, звуження свідомості, руховими збудженнями і діями, спрямованими проти подразника. Характеризується простий афект відсутністю третьої фази афективного стану, тобто відсутністю вираженого психофізичного виснаження [10].

Кумулятивним називається загальнопсихологічний афект, який виникає на тлі більш або менш тривалого стресу, що супроводжується внутрішнім конфліктом і станами фрустрації внаслідок

невдалих стратегій поведінки в умовах тривалої психотравмальної ситуації [12, с. 23]. Афекти кумулятивного характеру можуть досягати такої глибини, що здатність усвідомлювати свої дії та керувати ними супроводжується вираженою звуженістю свідомості, психопатологічними симптомами (елементи дереалізації, деперсоналізації, ілюзорні сприйняття), хоч і не втрачається [3, с. 43]. Основна відмінність кумулятивного від фізіологічного полягає в тому, що «перша його фаза, протягом якої тривала психотравмальна ситуація, що зумовлює накопичення емоційного напруження в обвинуваченого, розтягнута у часі» [13, с. 119]. Із матеріалів судової практики: обвинувачена зазнавала погроз убивства та знущань від свого брата з одинадцяти років, коли він звільнився з місць позбавлення волі, а також він постійно знущався над матір'ю, з якою проживав разом. 01.01.2017 р. обвинувачена прийшла на прохання матері, яка повідомила про систематичне знущання, погрози вбивства від свого сина та звернення до поліції. Повернувшись додому, брат почав висловлювати образи обвинуваченій, для розмови з ним вона зайшла на кухню, однак він несподівано замахнувся сокирою на неї. Відштовхнувши його, схопила зі столу (не пам'ятає який) предмет та почала наносити брату численні удари. Перший удар був по голові, локалізацію інших ударів не пам'ятає. Судовий експерт у висновках конкретизував виражений емоційний стан – стан кумулятивного афекту, який виник на тлі раніше накопичених негативних почуттів (приниженої гідності, образи), із переживаннями актуального страху за життя своєї матері, що реалізувався у вигляді афективного вибуху з розрядкою раніше накопичених переживань, чим суттєво вплинув на поведінку, її свідому регуляцію [14].

Аномальний афект – це афективний стан, який виникає в особи з наявним непсихотичним психічним розладом, що характеризуються зміненими закономірностями розвитку та аномальними механізмами перебігу залежно від біологічного та психологічного «грунту», тобто врахуванням впливу непсихопатичних психічних розладів (органічного ураження головного мозку, розладу особистості тощо) на клініку та перебіг афективної реакції. За даними, отриманими від експертів, група «аномального афекту» за своїми клінічними виявами наближається до групи «фізіологічного афекту».

За умов аномального афекту вияви афективного стану відображали взаємодію і взаємовплив психогенно зумовленої афективної реакції та

грунті, на якому вона виникла. Таке поєднання (за умов менш вираженого за глибиною афективного реагування) зумовлювало істотність впливу на здатність особи усвідомлювати свої дії та керувати ними, тобто наявність психіатричної передумови визнання особи обмежено осудною (порівняно з фізіологічним афектом) [10].

Афект потрібно відмежовувати від емоційного збудження або емоційного напруження, що супроводжується змінами вольової та інтелектуальної сфер. Під емоційним збудженням слід розуміти зміни свідомості й волі, які не досягають стану фізіологічного афекту [15, с. 134]. У висновках судово-психіатричної експертизи також визначають емоційний стан як стан емоційного збудження, що суттєво впливає на її свідомість і поведінку особи (із зазначенням того, що вплив ідентичний фізіологічному афекту), що виникає в результаті тривалих систематичних знущань, які виражались у глузуваннях, безпричинному приниженні особистої гідності та непристойній поведінці, а також тяжкої словесної образи з боку потерпілої. З огляду на це, був порушений звичайний стереотип реагування в конфліктних ситуаціях та в особи суб'єктивно раптово виникло виражене емоційне збудження в поєднанні з вираженим звуженням свідомості і фрагментованістю сприйняття (фіксованість на образі і на потерпілій, неконтрольованому нанесенні ударів) та порушеним усвідомлено-вольовим контролем своєї поведінки [16].

Уважаємо не в повній мірі обґрунтованим пропозицію про заміни «стану сильного душевного хвилювання» на «стан сильного емоційного збудження» [17, с. 288–289], оскільки «емоційне збудження» та «емоційне напруження» визнаються двома різновидами афективних станів кумулятивного типу, що характеризується тривалою кумуляцією емоцій через особистісні та ситуаційні особливості. За своєю інтенсивністю такі стани не належать до фізіологічного афекту, проте судовою практикою уналежнює їх до стану, ідентичному афекту в його кримінально-правовому розумінні. Однак ототожнення цих станів емоційного збудження та емоційного напруження з афектом є некоректним, оскільки вони не мають ознаки «раптовості». [18, с. 62].

У висновках судово-психіатричних експертиз прослідковується взаємозв'язок емоційних станів. Наприклад, особа перебувала в стані кумулятивного афекту, що виник унаслідок нагромадження емоційного напруження в умовах тривалої психотравмальної ситуації на тлі тривалого стресу,

що супроводжувався внутрішнім конфліктом та станом фрустрації. Зазначений емоційний стан значно впливав на свідомість та діяльність обвинуваченого, знижуючи підконтрольність поведінки свідомості та здатність до прогнозування можливих наслідків учинених ним дій [19].

Судово-експертна практика такі емоційні стани особи, як фізіологічний, простий, кумулятивний, аномальний афекти, емоційний стрес, фрустрація, емоційне збудження та емоційне напруження, визначає такими, що можуть визнаватися психологічною підставою стану сильного душевного хвилювання, окремі з них – без фази «раптового вибуху», оскільки можуть обмежувати здатність усвідомлювати свої дії та керувати ними [20]. Ознака «раптовість виникнення» значно звужує можливості врахування особливих станів та суперечить практиці застосування, яка враховує різноманітність видів виникнення особливого емоційного стану, що знижують здатність особи повною мірою усвідомлювати свої діяння або керувати ними.

У дослідженні судової практики категорії справ щодо вбивства матір'ю новонародженої дитини переважає підхід формальної констатації конструктивної ознаки щодо «під час пологів або відразу після пологів», особливість стану перебування особи досить часто залишається без конкретизації. У науковій літературі висловлюють пропозицію, що в диспозиції кримінально-правової норми ст. 117 КК України слід указати на проміжок часу (24 години після пологів), протягом якого дитина буде вважатися новонародженою [21]. На наш погляд, важливим аспектом є саме встановлення психофізіологічного стану жінки під час убивства новонародженої дитини. Визначення додаткових часових проміжків, які не сприяють уніфікації термінів «новонароджений», яким визнається дитина до 28 діб у контексті тлумачення ч. 2 ст. 135 КК, при вчиненні матір'ю стосовно новонародженої дитини, якщо жінка не перебувала в зумовленому пологами стані. У висновках судово-психіатричної експертизи це найчастіше іменується сталим виразом «у період часу, до якого належать інкриміновані їй протиправні вчинки, будь-якими психічними захворюваннями не страждала та під час здійснення інкримінованого їй діяння могла усвідомлювати фактичний характер і суспільну небезпеку своїх дій та керувати ними». Так, питання формуються з урахуванням невдалої законодавчої конструкції та буквального тлумачення «під час пологів або відразу після пологів», ураховуючи час і обста-

новку як обов'язкові ознаки складу злочину. Необґрунтовано залишається поза межами доказування емоційний стан особи в інкримінованому злочині [22, с. 153–156], оскільки наявність особливого психофізіологічного стану, пов'язаного з пологами, суттєво впливає на свідомість та поведінку жінки, обмежує її здатність до повноцінного усвідомлення значення своїх дій, контролю своїх вчинків та розуміння можливих наслідків. Наприклад, в одному з експертних висновків судово-психіатричної експертизи зазначалося, що жінка вчинила вбивство своєї новонародженої дитини відразу після пологів у стані вираженого емоційного напруження, про що свідчить психологічний аналіз матеріалів кримінального провадження, дані клініко-психологічної бесіди та експериментального дослідження. Період, що передував діям, які їй інкримінують, характеризується накопиченням емоційного напруження, спричиненого небажаною вагітністю, постійним намаганням приховати вагітність від оточення. Суттєвий вплив на кумуляцію емоційного напруження мали індивідуально-психологічні особливості піддослідної, як-от афективна ригідність із зацикленням на фруструвальних ситуаціях, невпевненість у собі, залежність від думок оточення, які заважали безпосередньому відреагуванню внутрішнього напруження і зумовлювали подальше намагання приховувати свій стан із наростанням тривоги і страху. Особливий стан, у якому перебувала піддослідна, міг знижувати повноту обсягу, точність сприйняття обставин скоєного та можливість їх подальшого диференційованого відтворення [23].

Не зовсім аргументовано вважаємо кримінально-правову оцінку умисних діянь особи за таких обставин: жінка, приховувавши свій стан вагітності від чоловіка, до медичного закладу не зверталася, під час поїздки з чоловіком на автомобілі до м. Києва, відчула перейми; зрозумівши, що це початок пологів, посилаючись на справи, неподалік автостанції, в кущах, що росли біля паркану, народила доношене немовля. Реалізуючи свій злочинний умисел, спрямований на вбивство своєї дитини, поклала дитину в поліетиленовий пакет, щільно зв'язала ручки, щоб обмежити доступ повітря, і поклала в сумку. Протягом дня перебувала у справах на стихійному ринку м. Києва, зберігаючи дитину у своїй сумці в автомобілі, про народження дитини чоловіку не повідомляла. Повернувшись за місцем проживання, таємно позбулася тіла дитини, викинувши його в колодязь сусіднього домоволодіння [24]. Кваліфікація за ст. 117 КК України не була підтверджена висно-

вком судово-психіатричної експертизи про перебування в особливому психофізіологічному стані, зумовленому пологами, лише підтверджено, що під час здійснення інкримінованого їй діяння могла усвідомлювати фактичний характер і суспільну небезпеку своїх дій та керувати ними. Тому кваліфікація мала здійснюватися за загальною нормою як умисне вбивство малолітньої дитини (п. 2 ч. 2 ст. 115 КК).

С.В. Бородін висловлює думку про те, що вбивство матір'ю новонародженої дитини також належить до злочинів, вчинюваних у стані сильного душевного хвилювання, однак приводом для виникнення стану афекту в цьому разі є не неправомірне поведінка потерпілого, а родовий процес та післяродовий стан, яким сприяє фізичне напруження та психічне збудження, що характеризуються емоцією страху [25, с. 47]. Законодавець визначає менш суворе покарання для матері за вбивство новонародженої дитини в умовах психотравмальної ситуації, оскільки в такому разі прослідковується нездатність повністю усвідомлювати свої діяння, зумовлені відхиленнями психіки, викликаними саме психотравмальною ситуацією.

Висновки. Судово-експертна практика такі емоційні стани особи, як фізіологічний, простий, кумулятивний, аномальний афекти, емоційний стрес, фрустрація, емоційне збудження та емоційне напруження, визначає такими, що можуть визнаватися психологічною підставою емоційного стану, що викликає психотравмувальний вплив, оскільки можуть істотно обмежувати здатність усвідомлювати свої дії та керувати ними. Термін «стан сильного душевного хвилювання» у КК України, «особливий психічний стан» у проєкті КК доцільно замінити словосполученням «емоційний стан, спричинений психотравмувальним впливом», що за своїм значенням і фактичним змістом є психологічним, кримінально-правовим та судово-експертним. Визначення індивідуально-психологічних властивостей особи, її емоційного стану під впливом психотравмальної ситуації, спричиненої протизаконною поведінкою з боку потерпілого, а також пологами, дає змогу встановити взаємозв'язок між психотравмальною ситуацією та діями винної особи, що супроводжується зниженням здатності самоконтролю особи, внаслідок чого істотно зростає здатність усвідомлювати свої дії та керувати ними.

Список літератури:

1. Вереша Р.В. Сильне душевне хвилювання: поняття та кримінально-правове значення. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2017. № 1 С. 182
2. Бурдін В.М. Кримінальна відповідальність за злочини, вчинені в стані сильного душевного хвилювання : монографія. Львів : ПАІС, 2006. 200 с.
3. Морозова М.В., Савина О.Ф., Сафуанов Ф.С., Ткаченко А.А. К вопросу дифференциации и экспертной оценки эмоциональных состояний. *Российский психиатрический журнал*. 2014. № 5. С. 38–46.
4. Панасюк В. Поняття стану сильного душевного хвилювання та його співвідношення із фізіологічним афектом. URL: <http://naub.oa.edu.ua/2013/ponyattya-stanu-sylnoho-dushevnoho-hvylyuvannya-ta-johospivvidnoshennya-iz-fiziolohichnym-afektom/>
5. Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень. Наказ Міністерства юстиції України від 08.10.1998 р. № 53/5 URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98.
6. Шеховцова Л.І. Емоційний стан особи, яка вчинила злочин, за кримінальним законодавством України : дис. ... канд. юрид. наук. Запоріжжя, 2007. 250 с.
7. Еникеев М.И., Кочетков О.Л. Общая, социальная и юридическая психология. Краткий энциклопедический словарь. Москва : Юрид. лит., 1997. 448 с.
8. Авраменко О.В. Стан сильного душевного хвилювання: кримінально-правові та психологічні аспекти : дис. ... канд. юрид. наук. Львів, 2008. 222 с.
9. Рубинштейн С.Л. Эмоции. Психология эмоций. Тексты / Под ред. В.К. Вилонаса, Ю.Б. Гиппенрейтер. Москва : Изд-во Моск. ун-та, 1984. 288 с.
10. Первомайський В.Б., Ілейко В.Р., Канищев А.В. Критерії діагностики та експертної оцінки короткочасних афективних станів у судово-психіатричній практиці. URL: www.psychiatry.ua/articles/paper314.htm
11. Левенець І.В. Судова психіатрія : Навчальний посібник. Тернопіль : Економічна думка, 2005. 328 с.
12. Сафуанов Ф.С. Аффект: судебно-психологический экспертологический анализ. *Психологический журнал*. 2001. № 3. С. 19–25.
13. Нагаев В.В. Основы судебно-психологической экспертизы. *Закон и право*. 2000. С. 119–123
14. Вирок Деснянського районного суду в м. Києві Справа № 754/5029/17 за 2017 р.
15. Байлов А.В. Кримінальна відповідальність за посягання на життя та здоров'я особи, вчинені в стані сильного душевного хвилювання : дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2004. 200 с.

16. Вирок Покровського районного суду Дніпропетровської області. Справа № 189/1805/16-к за 2017 р.
17. Катеринчук К.В. Кримінально-правова охорона здоров'я особи: доктринальні, законодавчі та правозастосовні проблеми : дис. ... докт. юрид. наук. Київ, 2019. 539 с.
18. Сидоренко Э. Особенности уголовной ответственности за преступления, совершенные в состоянии аффекта. *Уголовное право*. 2003. № 3. С. 62–64.
19. Вирок Суворовський районний суд м. Одеси. Справа № 523/13106/16-к
20. Kuznichenko S., Syngaivska I. Differentiation and Meaning of Affects and Other Emotional States of a Person. *Atlantis Press Proceedings of the International Conference on Economics, Law and Education Research (ELER 2021)* URL: <https://www.atlantis-press.com/proceedings/eler-21/125954430>
21. Гороховська О.В., Семенюк І.С. Об'єктивна сторона злочину, передбаченого ст. 1177 Кримінального кодексу України: кримінально-правова характеристика. URL: http://www.lsej.org.ua/3_2018/50.pdf
22. Сингаївська І.В. Кримінально-правове значення емоційного стану особи. *Актуальні проблеми кримінального права*: тези доп. XI Всеукр. наук.-теор. конф., присвяч. пам'яті проф. П.П. Михайленка (Київ, 20 листоп. 2020 р.) / редкол.: В.В. Черней, С.Д. Гусарев, С.С. Чернявський та ін. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. С. 153–156.
23. Вирок Заставнівського районного суду Чернівецької області. Справа № 716/1470/18 за 2019 р.
24. Вирок Черняхівський районний суд Житомирської області Справа № 293/1042/18 за 2019 р.
25. Бородин С.В. Значение субъективной стороны преступлений против жизни и здоровья для их юридической оценки. *Актуальные проблемы уголовного права*: Сб.ст. Москва : ИГПАН, 1988. С. 46–54.

Synhaivska I.V. DETERMINATION AND IMPACT OF PERSON EMOTIONAL STATE ON CRIMINAL LIABILITY IN THE COMMISSION OF MURDER AND GRIEVOUS BODILY HARM

The aim of the research is in integrating knowledge about the types of emotional states (affects, emotional stress, frustration and others) and their importance for differentiation and individualization of criminal liability, using an interdisciplinary approach. The article proposes its own definition of emotional state, which is aimed at taking into account the individual perception of the traumatic situation by the perpetrator, caused by illegal violence, systematic bullying, and cruel behavior from the victim, as well as childbirth. This concept was formed through the analysis of scientific works, systematization of proposals and inconsistent provisions in previous research.

The empirical basis consists of 50 sentences of criminal proceedings, which are contained in the Unified State Judgments Register such crimes as: premeditated murder, committed in a state of strong emotional stress (25) and premeditated murder of a newborn child by the mother (25).

The term “state of strong mental strain” has a significant criminal law meaning, from the understanding and interpretation of which depends criminal law consequences for the perpetrator. The use of a multidisciplinary approach to determine the actual meaning of “the state of strong mental strain” leads to different interpretations. Such emotional states of a person as physiological, simple, cumulative, abnormal affects, emotional stress, frustration, emotional arousal and emotional tension expert practice defines such, which can be a psychological basis for the meaning of “strong emotional excitement” because they can significantly limit person’s ability to realize actions and manage them.

Keys words: *state of strong mental strain, special mental state, murder, grievous bodily harm, premeditated murder by the mother of a newborn child, emotional state, affect, emotional stress, frustration, unification of criminal liability.*